

دار الفنون

ادبیات فارسی و عربی و ترکی

فلسفہ، اجتماعیات، تاریخ، جغرافیا، ادبیات

ایک آبدہ بر نشر اول نور

مندرجات :

- فیحتہ وعالمک وظیفہ سی [محمد امین]
 تورک فیلسوفی فارابی : حیاتی ، آثاری ، مسلکی [م . شمس الدین]
 تہ ثودول ریو [مصطفی شکیب]
 اسکی ساولر [نجیب عاصم]

کتابیات و مجموعہ لر

نجیب عاصم بک
 ۰ ع ۰ م
 ۰ ر ۰ خ

اسلام متفکر لری
 اخلاقی تہذیب
 مجموعہ لر

شہزادہ باشی : اوقاف اسلامیہ مطبعہ سی

۱۳۳۸-۱۹۲۲

کتابیات

Le penseurs de l'Islam; baron Carra de Vaux, 5. vol. Paris, Paul Gettner. 1921

اسلام متفکرلری ؛ [مؤلفی : بارون قارادو و ظاہبی : پول ژہ تئرسنہ ۱۹۲۱]

فرانسہ نك شهرتلی مستشرقلرندن بارون قارادو وو دوستمز عصرلردن بری فرانسه ایله اسلام عالمی آراسنده کی مناسبتلری وشو صوك محاربده بومناسبتك آرتوب قوتلنمسنی دوشونمش ، اسلامی فرانسزلره دها ای طانیتمق ایچون یوقاریکی سرلوحه ایله بش جلدن مرکب بر اثر نشرینه همت ایلمشدر .

اثرک چیقان ایکی جلدینی باشدن باشه لدتله مطالعه ایتدم . برنجی جلد : « حکمدارلر ، تاریخ و سیاست فلسفه سی » نه تخصیص ایدلمشدر .

حکمدارلر بحثنده عباسیلردن بغدادک مؤسسسی اولان ایکنجی خلیفه المنصور ، بونک طورونی هارون الرشید ، بونک اوغلی مأمون دن ، ابوبیلرک مؤسسسی صلاح الدین ، عباسیه خلافتنه خاتمه چکن هولاکوخاندن ، عثمانیلردن فاتح سلطان محمد ، قانونی سلطان سلیمان دن ؛ تمرلنکدن ؛ هند حکمدارلردن محمود غزنوی ؛ بابر ؛ اکبر شاه ، جهانگیردن ؛ ایراندن شاه عباس ایله آفشارنادرشاه کوریلپور . مؤلف اثرینک برنجی فصلنده اسلام مدنیتی کوزلجه بسط ایتمشدر . عثمانیلره عائد اولان صحیفه لرده پک کوزلدر . فاتح سلطان محمدک طوطجیلانی ترقی ایتدیردیکی ، رسم ، موسیقی ، هیئت وزراعتی حمایه ایلدیکی ، عربی ، فارسی ، رومی وفرانق دیللارینی بیلدیکی و حکمدارلر وایلری کلن ذاتلرله بالذات مخابره ایتدیکی قید اولنیور .

صرب قرالنک کوندردیکی برایلچی فاتح سلطان محمد « غالب کلیرسهک بزم دینمزی نه یاپه جقسک ؟ سؤالنه - هرچامهک یاننده بر کلیسا یوکسه له جک ، اوراده سنک کیلر الله رینه عبادت ایلیه جکدر » جوانی آلمشدرکه بوکون اقلیتلره تأمین ایدمک ایسته نیلن حقوق بودرجهیه و اراماز صانیرز . هله قانونی سلطان سلیمان ایله فرانسه قرالی برنجی فرانسوا آراسنده هقد ایدیلن اتفاق ، ونديک ایله اولان صلح معاهده لری بوعصرک تلقیلرینه پک اویغون اولدیغنی اعتراف ایلپور .

مؤلفک مساعده سیله شوراده بزه عائد کوردیکمز بر ایکی ذهولی تصحیح ایتمک ایسترز برنجی جلدک ۴۵ نجی صحیفه سنده بارباروس خیرالدین پاشا حقنده : « بعض مورخلرک پرووانسلی برمهتدی عد ایتدکاری بوزتک دها زیاده اصلاً روم اولماسی محتملدر ، قورصان دراغوت (یعنی طورغود)

کوبلی برخرستیاندر « دنیلیور ایسه ده بارباروسك یکیجه وارداری برسیاهی زاده طورغودك ایسه آیدینلی تورك اوغلی تورك اولدقلری محققدر . وثیقه اولق اوزره خیرالدین پاشا ایچون :

روم ایلندن واردی خلی چری	یازدیله چون آنده قالدی هربری
سیما واردار یکیجه سندن اول	نامی یعقوب برسیاهی برعقول
کندوسیده برسیاهی زاده هم	جمله غمکردن دل آزاده هم
پس یازیش لازم اولدی قالمی	استدوکی بیکی بر قز آلمی
مدتیله کلدی اندن درت اغول	هربریی خوش دلاور برعقول
بو ایکی اسحاق اولدی نامله	بیلش اولدی جمله خاص وعامله
برسیده اورج اولدی نامدار	بیرییی حضر اولدی صاحب اقتدار

تاریخ عثمانی انجمنی مجموعه سی ، ج ۱ . غزوات خیرالدین پاشا ، ص ۲۳۵

وطورغود رئیس ایچون علی رضا سیفی بکک :

« طورغود تقریباً ۸۹۰ سنه هجریه سنده از میرك منتشا سنجاغی داخلنده (سراولوز) ناحیه سنه منسوب بر فریده یاشایان ولی اسمنده کی بر چفتجینك صلبندن تولد ایتشددر » سوزلرینه علاوه شو ملاحظاتی ذکر اولونه بیلیر :

« الحمد لله فرنك مورخلری قهرمان طورغودمرك اولسون تورك اولدیغنی انكار ایده بیلمك جسارتنده بولونه مامشلددر . لهین پول بیله استعداد قومیمزدن انتقام آلیر کی : « آرقداشلرینك بر جوقلرینك اصلنه مخالف اوله رق آنا و باباسی اسلام ایدی » دیمکده در .

کذلک برنجی جلدك اوتوز بشنجی صحیفه سنده اورخان غازینك طغرالی سکه کسیدیردیکی قیدی سهوه مبتنی در . چونکه علم مسکوکات اربابجه ایلك طغرالی سکه برنجی سلیمانك یعنی بزم تاریخلرك یا کاش تعبیرنجه سلیمان چلبی نك در . [۱]

ینه بوجلدك ۲۳۴ نجی صحیفه سنده کی وزیرك آدی Zagtous زاغتوس دکل زاغنوس Zagnous در . تملنکه عائد صحیفه لرده خوش یازمشدر . بوجهانگیر ایله ییلدیرم بایزید آراسنده کی محاربه دن اول تیمورك اوغلی محمد سلطان عسکرینه بر کچید رسمی یاپدیرمش بونده شهزاده معیتنده بولسان عسکرک سلاحنه کوره بر اورنك البسه کیدیرمش مثلاً سواریلرك البسه صاداق (تبرکش) زره وقالقانلری قزیل ، بر آلايك صاری ، دیکرینك آق ایدی . تیمور بونی پک زیاده تقدیر ایتمش ، شو صورتله عسکری اونیفورمه یی تورکلر ابداع ایلشددر . هله تیمورك از میر محاصره وضبطی قرون وسطی تاریخنده اک مهم عسکری وقعه لردندر .

اکبر شاه حقنده کی صحیفه لر دقتله ، ذوق ایله اوقونه بیلیر . هندراجله لرندن بریسی پک بویوک مصرفلرله بر معبد یاپدیرمش ، اوغلی وخانی اولان جهانگیر بوکا نصل مساعده ایتدیکنی صورمه سی اوزرینه شوجوابی آلمش : « عزیز اوغلم ، شوکتلو ، بر یوزنده اللهك کولیکه سی بر حکمدار اولدیغمی بیلیرم . کوردم که جناب حق لطف و انعامی آیدر ایتمکسزین بوتون مخلوقلرینه مساوی بر صورتده طاغیدیور . بوندن طولانی بونیه تودیع ایدیلنلر حقنده رحم و شفقتی اسیر کرسم بولندیغم بوجه موقعك وظیفه سنده قصور ایتمش اولورم . بوتون آدام اوغللری ، بوتون اللهك یاراتدقلری

[۱] اسماعیل غالب بکک « تقویم مسکوکات عثمانیه » عنوانی اثرینه باقیله ، استانبول ، ۱۳۰۷ ، ص ۹۹

ایله صالح اوزرهیم . نصل اولورکه برکیه سیه تعرض و تجاوزده مساعده ایدیم ؟ « شوبویوک فکرلر
بوکون بیله اورتهیه قونیه مایور .
اکبر شاه ایله اوغلی جهانگیر حقنده اساسلی تدقیقات اجراسنی اربابندن رجا ایلم .

*
* *

اوروبالیر اسلام علملری و فلسفه سیله پک ابرکن اوغراشدقلری حالدده تاریخلرینه آنجق اون
سکزنجی عصرده اهمیت ویرمهیه باشلامشلدردر .

« ایلاک اوکجه ابوالفدا قونیه ده ۱۷۸۹ باصیلدی . دیکرلری اون طغوزنجی عصر اورته لرینه
طوغری انتشار ایتدی : مقریزینک مملوکار تاریخنی قاترمر ۱۸۳۷ ده مراکشینک موحدین
تاریخنی دوزی ۱۸۴۷ ده ، ابن الاثیرک کاملنی تورنبرغ ۱۸۵۱ ده ؛ ابولحسن ژویدبول طرفندن
۱۸۵۲-۵۷ ده طبع ایتدیلر . ایشته بو آراده (دبو) ده طبری نک فارسییه مترجم مختصرینی
ترجهیه باشلادی . »

« نشریاته زمانزه قدر دوام اولندی ، مسعودی یاقین زمانده متن و ترجمه سیله یاقینده باصیلدینی
کبی طبرینک بویوک تاریخیه ده آنجق دون ختامه ایره بیلدی . شو سطرلری یازارکن ابن مسکویه نک
استفاده لی تاریخنی ایله یاقوتک تراجم احوال قاموسی نشر ایدلمکده در . »
عرب تاریخ و مورخلری حقنده اجمالا معلومات ویرلدکن صوکره صیره ستله طبری ، مروج
الذهب مؤلفی مسعودی ، نتایج الامم صاحبی ابن مسکویه ، مفتح المعلوم مؤلفی ابو عبده محمد الخوارزمی
کامل مؤلفی ابن الاثیر الجزری حما امیری ابوالفدا ، مقریزی ، مصر مورخلرندن و تورك جنسندن النجوم
ابولحسن بن تنکریردی ، واندلس مورخلری و اثرلری حقنده اوزون ، استفادی معلومات و تفصیلات
ویرلمشدر .

عجم مورخلرنده ده فردوسی طوسی ، مستوفی ، میرخوند ، رشیدالدین ، نصیر خسرو ، جلال الدین
منکوبیرتی نک عربجه تاریخنی یازان نسوی ، چغتایجه شجره ترک یازان ابوالغازی بها درخان کبی
ذواتک ترجمه حال و اثرلری ده کوزل ایضاح اولمشدر .

عثمانیلرده اونودولامش ، مورخلر مزدن خواجه سعدالدینله کاتب چلبی ، سیاحلر مزدن اولیاچلبی
یکرمی سکز محمد افندی ، و اصف حقنده کوزل معلومات واردر . یالکیز عثمانلی تاریخ عسکریسنی
تورکجه یازان و فرانسزجهیه ترجمه ایدیلن و صدارته قدر ارتقا ایدن جواد پاشا ، میر آلائی جوادبک
اولق اوزره کوسترلمشدر .

فلسفه سیاسییه تخصیص اولنان برفصلاک مقدمه سننده :

« فلسفه سیاسییه شرق ادبیاتی تاریخنک اک کوزل برفصلیدر . عرب ، تورك ، عجم کبی اوچ
بویوک اسلام دیلنده بوکا دائر یوکسک قیمتلی اثرلر بولنور . بو اثرلرده بربرندن تمایز ایدرلر . مثلاً
قارابی نک انموذج المدنیه سی کبی یونانندن اقتباسلر اولدینی کبی ماوردی کبی حقوق قرآنییه اوزرینه
برنوع فلسفی نظریه ده واردر . ابن خلدون مشهور مقدمه سننده پک درین مشاهده صاحبی اولدینی
اثبات ایتمشدر . برطاقم حکیم و برازده نظریه لرینی هملیاتلرندن استنباطه اوغراشمشلدردر . ایشته (سیاستنامه
صاحبی) نظام الملك ایله ابوالوصل بوقیللندر . سعدی کبی متصوف شاعر کلله دمنه (هایوننامه)

صاحبی کی عامه اخلاقی لری ده واردر ... مملکتلرینک حانی کوروب دوشونن واوروباده «تورکارک مونتسکیوسی» ديه آکیلان قوچی بک کی سی ده واردر ، مؤلف بو ذاتر وائرلری حقنده لایقیله تفصیلات ویریور .

نهایت برنجی جلد ، آتالر سوزی ، روایات ، حکایات کی ملتک سجیه لرینی کوسستن بحث ایله بیتور .

ایکنجی جلدک ۱۸۸ نجی صحیفه سنده :

«استانبولده ، اون سکزنجی عصرک صوکنه دوغری خصوصی برصورتده برصو مجراسی وار ایدی . جریان یر آلتنده ایدی ؛ فقط آراق آراق یوکسه لن سیفونلی عمودلر صوبی ستونک تیه سنه قدر چیقاریرده صوکره آشاغی ده دوشوروریدی ؛ شو صورتله صو داماری ده قولا بجه قوه صعودیه سنی محافظه ایلر ایدی .»

شو سطرلر حالا کوزلرمن اوکنده بولنان «صو ترازی» لرندن باشقه بشی دکلدلر ، اوحالده بزى واستانبولی حقیله طانییان مؤلف نصل اولیورده بونلرک وجودینی اون سکزنجی عصره ارجاع ایدیور ؟ اون دو قوزنجی عصرک ابدالرنده ، اوچنجی سلطان سلیم طرفندن اسکدارده پادیریلان جامع وقشله نك صو یوللرنده بو صنعته مراجعت ایدلیکنی کوزلرمن اوکنده کی صو رازیلری اثبات ایدر .

۳۸۳ صحیفه دن عبارت اولان برنجی جلدن صوکره ۴۰۰ صحیفه به بالغ اولان ایکنجی جلد کلم . بو جلد عرب جغرافیایا جیلرینک اک اسکیزی اولان یعقوبی و سائرده دن باشلایه رق ادریسی ، ابوالهدا ، معجم البلدان صاحبی یاقوت کی مشهور جغرافیا مؤلفلرینک ذات وائرلری ، عربلرک جغرافی معلوماتلری بر عرض قوسنک مساحه سنی ، قوزموغرافیا معلوماتی حقنده تفصیلات ایله باشلایور . بحث شویله بیتور :

«خلاصه عرب جغرافیا ادبیاتی ، هیئت عمومیه سیله ، یوکسک بر استفاده عرض ایدر . او دورده کنديسنه رقیب یوقدر .. بر آز فکر تنقید ایله استعمال اولنورسه قیمتی تخمین ایدیلرمن یرمعدندر .» دینیور .

جغرافیادن صوکره علوم مثبتیه بحثلرینه کچیلرک رقک ایجادى ، ۹۹۹ میلاد ییلنده پاپا اولان «ژوربر» ک اسلام علومنی تحصیل ایله غربده نشر ایلدیکی وبونلر میاننده رقمده بولندیفی تفصیل اولنیور . حساب دائر معلوم اولان ایلک عربجه اثر اوچنجی هجرت عصرینه منسوب محمد بن موسی الخوازمینک حسابیدرکه لاتینجه به Algoritmi denumero Indorum عنوانیه ترجمه اولمشدر . بو ترجمه نك عنواننده بولنان «الغورتیمی» کلمه سی «خوازر» نك محرفی اولوب اولوب «صانی» مقامده اسم عام اوله رق فرنک دیلنه کچمشدر .

حساب بحثی متعاقب جبره دائر اثر و مؤلفله وبوندن صوکرده حساب اویونلرینه کچیلیور . هندسه فصلنده اسلامک یونانندن اقلیدیس هندسه سنی بطلمیوسک محطیسنی آپولیونیوسک مخروطیاتی آلوب اوروپایه ویردکاری و مثاللارندن «جیب» ایله «مماس» ی اختراع ایلدکاری تفصیل اولنیور .

میخانیک صنایعنه متعلق یونان اثرلری عربجه ترجمه ایدلمکله برابر بوکا دأر آز اثر کتیرلمشدر. ماکنهیه متعلق عربجه الکهم بر اثرک مؤافی جذره لی بدیع الزمان درکه تورکلردن دیاربکرده حکومت سورن « آرتق » خانداندن قطب الدین قره آرسلانک امریله ۶۰۲ ده یازمشدر. برچوق میذیاتورلرله تزین ایدیلن برنسخه سی آیاصوفیه کتبخانه سنده بولمقدده اولدیغندن اربابنک بونی ترجمه وطبعنه همت ایله سی ملی بروطفه در.

بوجلده هیئته، طبایه، تاریخ طبیعی، طبقات الارض، ومعدنیاته متعلق آیری آیری فصللار بولمقددرکه ارباب فنمز بونک دلائیلله اسلامی اثرلر حقنقه خیلی معلومات ایدندکن صوکره بونلرک اصلارینه مراجعتله خیلی خدمتلر کوره بیلمه سی ده پک ممکندر.

«اسلام متفکرلری» نیک کوروب مطالعه ایلدیکنز ایکی جلدینک مندرجانی خلاصه اولارق بوندن عبارتدر. اوچنجی جلدینک تفسیر exégèse وفقهدن، اسلامیته اصل ومبادیسندن، دردنجیسنک مکتبی فلسفه، الهیات وتصوفدن، نهایت بشنجیسنک ده «مذاهب وعصر حاضر حریق» ندن عبارت اوله جنی ایلاک جلدک مقدمه سندن آکلاشمقدده در.

مؤافی دوستمز بارون قارادو وویه بوراده عرض شکران متفکرلر مزه اثرینک مطالعه سنی توصیه یی بروجیه بیلیرز.

نجیب عاصم

کتابیات

Bouglé, Bréhier, Delacroix et Parodi [Du Sage antique au citoyen moderne, Etudes sur la culture moderne, Paris 1921]

سهن دارالعلمینی طلبه سنه فرانسه نیک اک طائمش فلسفه معلملرندن دردی طرفندن ۱۹۲۰ سنه سنده ویریلن قونفرانسلری احتوا ایدن بو کتابک موضوعی غرب مدنیتنک مخلف دورلرنده الاق مفکوره نیک اکتساب ایلدیکی اوصاف میزدی تعیین وایضاح ایله مکدر.

پروفیسور بره یه یونان مدنیتنک «حکیم» ندن بحث ایدیور. اسکی یونان فیلسوفلرینه کوره فضیلت طبیعتک اضطرابله فدا ایدلمسیله اله اولماز، بلکه طبیعتک درجه کماله وصولی دیمکدر (صحیفه، ۸). آوروپا مدنیتنک بو ایلاک مرحله سنده طبیعت قیمتی ایله اخلاق قیمتی باشقه باشقه شیلر دکلدرد. افلاطون ایچون آرزو واحتراض بذاته فنالق دکلدرد، بلکه آنجق افراط درجه سنه کلنجه رزیاتی انتاج ایدرلر. بناء علیه حکیمک اساسلی فضائی بشرک طبیعی قواسنی آهنکله وافر ایدن قاجینه رق انکشاف ایتدیرلردر. یعنی عفت ایله عدالتدر (صحیفه، ۱۴). مدنیتک تکاملندن وثر ایل اجتماعیه نیک تحوولدن متولد فرقلردن صرف نظر رواقیلرک اخلاق مفکوره سی ده طبیعتک ایجاباته توافقی ایله مکدن عبارتدر (صحیفه، ۲۲ الی ۴۰). یالکز قرون قدیمه نیک انتها سنده حیانتک معناسی باشقه صورته اکلشیلغه باشلایور. حکیمک مفکوره سی روحک تصفیه سنده بدن و بدندن کان احتراصلردن تجریده کورولویور (صحیفه، ۴۱ - ۵۵). پروفیسور دولافروا مدنیت قدیمه نیک انتها سنده